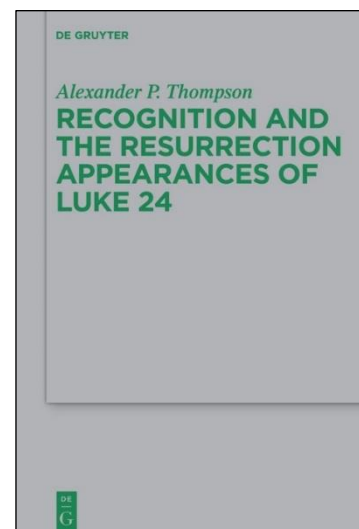

RECENSIE

Alexander P. Thompson, *Recognition and the Resurrection Appearances of Luke 24* (BZNW 255), Berlin/Boston: De Gruyter 2023. 226 pag.; € 99,95. ISBN 978 3 11 077320 0.

Je zou denken dat zo langzamerhand wel alle thema's en aspecten van het Lucasevangelie in een (wetenschappelijke) monografie besproken zijn. Dat dat niet het geval is, blijkt wel uit dit boek van Alexander P. Thompson, waarin de herkenning ('recognition') centraal staat die zo'n belangrijke rol speelt in het slothoofdstuk, Lucas 24. Aristoteles noemt ἀναγνώρισις in zijn *Poetica* een van de 'plot devices' naast de 'omkering' en het 'lijden' om een verhaal tot zijn climax te brengen. Dat is dan ook de these van Thompson: Lucas gebruikt de plot-techniek van de herkenning om in de verschijningsverhalen in Lucas 24 het hele evangelie tot zijn climax te brengen (p. 3). Ik teken erbij aan dat Lucas in hoofdstuk 24 (vv. 16,31) een ander werkwoord gebruikt: ἐπιγινώσκω. Voor de omschrijving van 'recognition' hanteert Thompson de definitie van Aristoteles: 'Het is een ommekeer van onwetendheid naar inzicht, waardoor verwantschap of vijandschap onthuld wordt, en die zich voltrekt in hen wier situatie duidelijk als gelukkig of ongelukkig was omschreven' (p. 2). Thompson gaat mijns inziens te makkelijk mee met deze definitie van Aristoteles. Herkenning bestaat namelijk niet uit twee fasen: onwetendheid en inzicht, maar uit vier: eerst is er de fase van het kennen van iemand (vgl. Luc. 3,21-23,49), die ander verdwijnt – voor enige tijd – uit het zicht (23,50-24,12), bij een nieuwe ontmoeting wordt diegene in eerste instantie niet herkend (vgl. 24,16); dat gebeurt pas later (vgl. 24,31). Aristoteles' definitie betreft niet zozeer de 'herkenning' als wel de 'ontdekking' ('discovery') wie degene is die je tegenkomt/ontmoet. Ook Thompson maakt dit onderscheid tussen 'recognition' and 'discovery' niet. Het Lucasevangelie draait – zeker in het eerste deel van Jezus' openbare optreden (3,21-9,50) – om die vraag, de ontdekking wie Jezus is (zie o.a. 7,49; 8,26; 9,18). Gaat het om de kwestie van de herkenning, dan moet je zeggen dat die strikt genomen alleen speelt in Lucas 24. Aristoteles zegt er echter nog wat bij: 'De herkenning is het meest geslaagd, wanneer er tegelijkertijd een peripetie plaatsvindt.' In het Lucasevangelie is dat de opwekking uit de dood. Bij Thompson speelt deze ommekeer nauwelijks een rol.

Bijna de helft van het boek, te weten pagina 29 t/m 111, wordt in beslag genomen door het thema van de 'recognition' in de Griekse en de Romeinse literatuur (hoofdstuk 3) en in de Hebreeuwse Bijbel en de hellenistisch-joodse literatuur (hoofdstuk 5) die aan het Lucasevangelie voorafgaat. Het is de vaste trend tegenwoordig in het Amerikaanse nieuwtestamentische onderzoek om daaraan uitgebreid aandacht te besteden. Je zou dan denken dat dit onderzoek dient om inzicht te krijgen in alle aspecten die met 'recognition' gegeven zijn:

(1) Is er sprake van een bepaald patroon als het om herkenning gaat? Maar die vraag heeft Thompson al eerder in hoofdstuk 2 beantwoord bij zijn bespreking van het recente onderzoek over herkenning. Hij gaat mee met Kasper Bro Larsen's beschrijving van 'the recognition type-scene', die deze componenten bevat: (a) de ontmoeting van twee partijen, (b) de cognitieve weerstand tegen herkenning, (c) het tonen van tekens, (d) de herkenning, en (e) de reacties van de partijen die daarmee gepaard gaan. Er doet zich tussen hoofdstuk 1 en 2 een opmerkelijke verschuiving plaats, want in hoofdstuk 1 spreekt Thompson over herkenning als plot-techniek, terwijl hij in hoofdstuk 2 de herkenning behandelt en bespreekt als type-scene. Thompson verantwoordt zich hiervoor niet.

(2) Hoe komt het tot herkenning? Aristoteles komt tot een taxonomie; hij noemt vijf manieren waarop herkenning tot stand komt: (a) door middel van tekenen als bewijzen van iemands

identiteit, (b) doordat de ander zich bekendmaakt (c) door middel van herinnering aan iets van vroeger, (d) door redenering en (e) ‘de allerbeste’ herkenning volgens Aristoteles komt voort uit de natuurlijke opeenvolging van de gebeurtenissen (zie p. 22). Het onderzoek had beslist nog aan waarde gewonnen, als Thompson deze herkenningwijzen had meegenomen in zijn analyse van Lucas 24.

Maar deze voorbereidende functie voor Lucas 24 hebben de hoofdstukken 3 en 4 niet. Ze moeten dienen als startpunt om ‘the ancient conventions’ te begrijpen die Lucas ter beschikking heeft (p. 29). Die rol zie ik deze hoofdstukken echter niet vervullen.

Het meest boeiende deel van het boek is hoofdstuk 5, over ‘Recognition in the Resurrection Appearances in Luke 24’ (pp. 112-165). Thompson onderscheidt in Lucas 24 – op basis waarvan? – vier scènes: 24,1-12; 24,13-35; 24,36-49; 24,50-53 (p. 114). Toch bespreekt hij het anders, en wel als drie onderdelen: 24,1-12; 24,13-35 en 24,36-53. Hij beschouwt ze als drie verschillende herkenningsscènes. Thompson maakt echter niet duidelijk waarom het drie keer tot herkenning moet komen. Is dat omdat het om drie verschillende groeperingen gaat: de vrouwen (24,1-12), twee leerlingen (24,13-35) en de elf leerlingen, samen met de Emmaüsgangers (24,36-49)? Het thema van de herkenning komt strikt genomen echter alleen aan de orde in de scène van de Emmaüsgangers. Om de twee andere scènes (24,1-12 en 24,36-53) ook te duiden als ‘recognition’, lijkt me onjuist, tenminste als je het begrip ‘recognition’ strikt definieert. In Lucas 24,1-12 is het geen kwestie van het niet herkennen van Jezus. Dat kan ook niet, want hij is afwezig. Het gaat hier veel meer om het niet kunnen duiden van de situatie. In de derde scène gaat het niet om ‘herkenning’, is het geen kwestie van het open gaan van hun ogen, dat het *Jezus* is die met hen meegaat, maar gaat het om opening van hun verstand, en wel dat de *Christus* deze weg moest gaan die in Lucas 9,22 aangekondigd was. Thompson lijkt weinig oog te hebben voor het verschil tussen 24,13-35 en 24,36-49. Dat blijkt wel uit het feit dat hij geen duidelijk onderscheid maakt tussen ‘the risen *Jesus*’ van 24,13-35 en ‘the [suffering and killed] risen *Christ*’ van 24,36-49. Herkenning dat de onbekende persoon op weg naar Emmaüs Jezus is, is wat anders dan tot het inzicht komen dat de Christus moest lijden en ten derde dage uit de doden opstaan.

In het zesde en laatste hoofdstuk 6 plaatst Thompson de ‘Recognition in Luke 24’ in de bredere context van Lucas-Handelingen. Zijn visie dat Lucas 1,1-2,52 het begin, 3,1-9,26 het midden en 19,27-24,53 het eind vormt (p. 167-175), doet geen recht aan de kwestie waar Thompson aandacht voor vraagt: de ontdekking door de om- en medestanders van Jezus’ identiteit. Met het antwoord door Petrus op die vraag eindigt het eerste deel van Jezus’ openbare optreden (3,21-9,50) en met een door Jezus gegeven antwoord op die vraag, omdat de leerlingen het steeds niet begrijpen, eindigt het tweede deel van Jezus’ openbare optreden (9,51-24,53). Hoofdstuk 6 eindigt met (1) de bespreking van een viertal functies van een herkenningsscène: cognitief, affectief, instruerend en hermeneutisch. In de paragraaf over de hermeneutische functie wijst Thompson met recht erop dat er naast de poot van ‘herkenning’ nog een ander belangrijke poot bestaat, die van de interpretatie van de Schriften (p. 188). (2) Het noemen van een drietal thema’s die in de herkenningsscènes geïncorporeerd zijn: (a) zicht en blindheid, (b) de gastvrijheid en (c) het patroon van omkering en bekering.

Met zijn ‘Recognition’-boek heeft Thompson beslist een belangrijk punt te pakken: dat Lucas 24, als het om Jezus’ identiteit gaat, de clou vormt. Het onderzoek had nog wel scherper gekund en gemogen. Het gebrek daaraan heeft vooral te maken met het feit dat Thompson de weinig adequate definitie van ἀναγνώρισις van Aristoteles hanteert, als ook dat hij doet alsof ‘herkenning’ als type-scene en plot-techniek niet van elkaar onderscheiden hoeven te worden.¹

Nico Riemersma

¹ Duitse uitgeverijen staan in Nederland – en vast niet alleen daar – bekend om hun nauwkeurigheid. Dit boek kent echter nogal wat fouten (p. 16 ‘intepret’; p. 24 ‘cateogies’; p. 79 ‘Sternbery’; p. 93 ‘undertood’; p. 185 ‘the’ teveel; p. 191 ‘interpereration’; p. 206 mileu’; p. 215 ‘di’, ‘kanoischen’ en ‘neutestaamentlichen’; p. 221 ‘Ambiogus’) en bevat een enkele onnauwkeurigheid (de koptitel in hoofdletters in hoofdstuk 4, op de even pagina’s, waar dat niet het geval is bij de andere hoofdstukken; de noten staan niet altijd direct achter de punt).